

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának évkönyvei IV. (1981)

A vaskos, csaknem ötszáz oldalas, sokszorosításban közreadott kötet — amint azt az előszóban *dr. Héberger Károly* könyvtárigazgató, az évkönyv-sorozat fellelős szerkesztője írja — a könyvtárnak az ötödik ötéves terv időszakában végzett tevékenységéről számol be. Ugyancsak ő írta a könyvtár ötéves működéséről szóló összefoglalást is, amelyben részletesen foglalkozik a központi könyvtár és a hálózat fejlesztésének kérdéseivel, a központi könyvtár épületének bővítését akadályozó tényezőkkel, ám a nehézségek feltárása mellett rámutat a vezetés és a munkaszervezés javításában, a szakmai továbbképzésben és a kutatómunkában elért eredményekre is. Héberger Károly harmadik dolgozata az 1949-ben létesített és 1953-ban megszüntetett Gazdasági és Műszaki Akadémiáról szól.

Fonyó Istvánné tanulmánya a matematikai és a fizikai szakkönyvek állományának gyarapításával foglalkozik, különös tekintettel a tőkés országokból származó könyvek beszerzésében mutatkozó nehézségekre. Kitekint a világ könyvkiadására s ezen belül a magyar könyvkiadás fejlődésére is, és feltárja mindazokat a nehézségeket, amelyek a tervszerű állománygyarapítást akadályozzák. Ezenkívül ismerteti a kialakult gyűjtőköri együttműködést és a könyvtárközi kölcsönzést, valamint a nemzetközi csere alakulását is, mint olyan tényezőket, amelyek csökkenthetik a könyvtárak állandóan növekvő állománygyarapítási gondjait.

Külön egységként értékelhető az évkönyvnek az a három dolgozata, amely a kutatómunka szakirodalmi szükségleteivel foglalkozik: a Villamosmérnökök elméleti kutatómunkájának szakirodalmi szükséglete című tanulmányában a szerző, *Frey Tamásné* átfogó elemzést ad az 1970/71-es években megvédett villamosmérnöki doktori disszertációk, kandidátusi és akadémiai doktori értekezések szakirodalmi hivatkozásairól, a kutatók információs forrásairól, ezek nyelvi és időbeli megoszlásáról. Értékeli a műegyetemi könyvtári hálózat állományát mint a kutatómunka szakirodalmi bázisát, s körvonalazza a villamosmérnök-kutatók átlagos szakirodalmi szükségleteinek modelljét. A tanulmányt az érte-

kezések hivatkozásainak összehasonlító vizsgálata és a vizsgálat eredményeinek értékelése zárja.

A Budapesti Műszaki Egyetem építészmérnöki karán 1968 és 1972 között megvédett doktori disszertációk bibliográfiai hivatkozásainak vizsgálata című tanulmányában *Gáspárné Demeter Judit* hasonló rendszerben vizsgálja a hivatkozások nyelvi és időbeli megoszlását, valamint a hivatkozott idegen nyelvű dokumentumok meglétét a műegyetemi könyvtári hálózatban. Végül a két szerző közös cikke Műszaki doktori disszertációk hivatkozásainak összehasonlító vizsgálata címmel összefoglalja azt a mélyreható elemző munkát, amelyet az 1975-ben elindított hivatkozásvizsgálati program végrehajtása során végeztek.

A Pintér Lajosné—Reszler Ágnes szerzőpáros írása a reprográfianak a könyvtárközi kölcsönzésben játszott szerepét vizsgálja. Ez az írás a BME reprográfiai szolgáltatásaira is kitér.

Majtényi Árpádné A könyvtár mint kutatóhely című beszámolójában egy beszélgetés-sorozat eredményeit rögzíti. E beszélgetések témája a könyvtárban folytatható kutatómunka lehetőségeinek elemzése volt. Az előkészítés során kérdőívet küldtek a beszélgetésre vállalkozó egyetemi munkatársaknak. A válaszok összegezéséből számos olyan következtetés levonása vált lehetővé, amely kiindulópontként szolgálhat a kutatást segítő könyvtári munka további javításához. E beszámolóhoz csatlakozik *Scharbert Vilmosné* Műszaki képzettségű olvasók könyvtárhasználati szokásai a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában című tanulmánya, amely részletesen elemzi az egyetemi oktatók és tudományos kutatók könyvkölcsönzési szokásait.

Külön említést érdemel *Végh Ferenc* írása az egyetem történetének egyik nagyon fontos szakaszáról, az 1930-as évekről. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem létrehozása című írás részlet a szerzőnek A Műegyetem a Horthy-korszak negyedszázadában 1919—1945 című munkájából, s arról az ellenállásról szól, amely 1934-ben megpróbálta megakadályozni Hóman Bálint kultuszminiszternek azt az elképzelését,

hogy a tudományegyetemi közgazdaságtudományi kart a műegyetemhez csatolják.

Általános érdeklődésre tarthat számot *Lécésné Mesterházi-Nagy Márta* tanulmánya az osztrák egyetemi könyvtárügy reformjáról. Az írás alapjául a szerző 1979-es ausztriai tanulmányútján szerzett tapasztalatai szolgáltak. A feldolgozott irodalom mellett főként e tapasztalatok és a belőlük levont következtetések teszik igazán értékesé a tanulmányt a témával foglalkozók számára. Ugyancsak általánosabb érdeklődésre tarthat számot *Pák Györgyné* A disszertáció szerepe a könyvtári tájékoztatásban és *Stella Györgyi* A kongresszusi kiadványok feltárása néhány hazai nagykönyvtár gyakorlatában, valamint *Szabóné*

Szávay Judit A nemzetközi kiadványcsere gyakorlati jelentősége és helyzetének elemzése a műszaki könyvtárak tevékenysége alapján című írása.

Bőséges példatárral szerepel a kötetben *Cserhalmi Gyula* összefoglalója az ETO szakrendhez kumulált betűrendes tárgymutató készítéséről. *Rohla Mártonné* a könyvtárnak az egyetemi hallgatók és dolgozók közművelődési és társadalomtudományi oktatása érdekében kifejtett tevékenységéről írt; *Somogyi Andrásné* pedig összeállította a BME kiadványainak és a munkatársak szakirodalmi munkásságának bibliográfiáját.

A kötetet a könyvtár munkatársainak névjegyzéke zárja. (Szerk. Végh Ferenc. 1981. 493 l.)

Ó n ó d y M i k l ó s

Az olvasó munkások és az irodalom

A hatvanas években hazánkban is megindult, jogosultságot és teret nyert olvasásszociológiai kutatásoknak talán a leginkább feltárt területe a munkásosztály olvasási kultúrájának, olvasói magatartásának feltérképezése. Bizonyosága *Kamarás Istvánnak* ezt a nagyon fontos kutatási szakaszt lezáró monográfiája, mely a Könyvtártudományi és Módszertani Központban végzett olvasás- és irodalomszociológiai vizsgálatok eredményeit összegezi.

A kutatássorozat 1968-ban egy 2600 munkásra kiterjedő reprezentatív felméréssel indult. Az alapozó munka — a téma kutatásának szerényebb előzményei után — az olvasási-művelődési szokásokkal kapcsolatos legátfogóbb kérdések megválaszolására vállalkozott: a munkások közül hányan, kik, mennyit, mit és milyen indítékból olvasnak.

Az alapkérdések, vagyis az olvasást meghatározó szociológiai tényezők fel-

tárása után a további kutatások az olvasmányokkal kapcsolatos beállítódás, illetve az olvasmányszerkezet és az ízlés egyre bonyolultabb, komplex megközelítést, a szociálpszichológiai szempontok érvényesítését is igénylő kérdéseit vették górcső alá. A vizsgálatok e szakasza hazai viszonylatban mindenképp, de nemzetközileg is úttörő jelentőségű, hiszen a külföldi szakirodalomból többé-kevésbé (a hazai gyakorlatban inkább kevésbé) ismert mérési technikák, számítások, mutatók alkotó alkalmazása mellett az ízlés mélyrétegeinek megközelítéséhez új, úttörő módszerek kidolgozására volt szükség.

A tanulmánykötet egyik erénye a történelmi örökség számbavétele az első fejezetben. A munkásművelődés közvetlen történeti előzményeinek bemutatása és elemzése nem volt könnyű feladat, mivel a két világháború közötti korszakból csupán egy-két felmérés, szociográfia és néhány, sokszor egymásnak is ellentmondó nyilatkozat maradt fenn. E sorok írója ismeri az adatok szűkösségéből és a nyilatkozatok értelmezéséből eredő buktatókat, hiszen foglalkozott a témával és a korszakkal. Éppen ezért értékelheti nagyra Kamarás dialektikus helyzetelemzését, mellyel sikerült eloszlatnia a „szellemi szegénységről” és a régi „aranykorról” alkotott, máig élő és mindkét irányban túlzó „ködképeket”.

A következő fejezet az olvasási szokások alapvető mennyiségi jellemzőit mutatja be, és a külföldi eredmények ismeretében jelöli ki a magyar ipari munkásság olvasási kultúrájának helyét a nemzetközi mezőnyben. A harmadik fejezetben pedig az olvasás indítékainak

